

Nr 9.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärarpersonalen vid privatläroverken; given Stockholms slott den 25 oktober 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att

dels för beredande under tiden från och med den 1 juli till och med den 31 december 1918 av extra krigstidstillägg åt sådana befattningshavare, som avses i Kungl. Maj:ts kungörelse den 23 november 1917 (Svensk författningssamling nr 857) angående statsbidrag till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1918 åt vissa lärare vid enskilda läroanstalter, å *extra tilläggsstat* för år 1918 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 210,000 kronor;

dels förklara, att det extra krigstidstillägget skall i sin helhet gäldas av statsmedel samt utgå enligt följande grunder:

1) Delaktighet i det extra krigstidstillägget tillkommer den, som under senare hälften av år 1918 eller någon del av nämnda tid är anställd i egenskap av föreståndare, ämneslärare med full tjänstgöring, timlärare eller övningslärare vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjuter understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk.

2) Det extra krigstidstillägget utgår med följande belopp utöver tillfällig löneförbättring och föreskriven minimiavlöning eller, där föreskrift om minimiavlöning saknas, den avlöning, som för motsvarande tjänstgöring i medeltal utgått under åren 1913—1915:

a) till föreståndare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 150 kronor;

b) till ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 150 kronor;

c) till manlig timlärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 6 kronor för veckotimme, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlitande i större omfattning av manliga lärarkrafter;

d) till manlig timlärare vid högre flickskola med 5 kronor för veckotimme;

e) till kvinnlig timlärare vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 5 kronor för veckotimme;

f) till övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 5 kronor för veckotimme.

3) Extra krigstidstillägg må icke utgå till befattningshavare, som samtidigt från annan tjänst åtnjuter extra krigstidstillägg av statsmedel, uppgående till minst 150 kronor. Ej heller må befattningshavare, som från annan tjänst erhåller sådant krigstidstillägg till lägre belopp än 150 kronor, för tjänstgöring vid skola av här förevarande art uppbära extra krigstidstillägg till högre belopp än att det sammanlagda tillägget uppgår till högst 150 kronor;

dels ock besluta, att i fråga om det extra krigstidstillägget skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad angående den tillfälliga löneförbättringen finnes stadgat i oförmälda kungörelse den 23 november 1917.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 oktober 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 THORSSON.

Föredragande departementschefen, statsrådet Rydén anförde härefter:

I proposition (nr 215) föreslog Kungl. Maj:t 1917 års riksdag att anvisa ett förslagsanslag av 301,300 kronor såsom bidrag till beredande under år 1918 av tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken, att utgå enligt vissa i propositionen angivna grunder.

I två inom riksdagen väckta motioner föreslogs anvisande av medel till tillfällig löneförbättring åt nämnda personal jämväl under år 1917 eller, om detta icke vunne riksdagens bifall, höjning av det i propositionen begärda statsanslaget till tillfällig löneförbättring för beredande av ökning av de till de särskilda lärarna utgående beloppen.

Av principiella skäl ansåg sig riksdagen icke kunna bifalla förslaget om tillfällig löneförbättring för år 1917, men med hänsyn till att riksdagen beviljat medel till krigstidshjälp åt samtliga statstjänare för år 1917, fann sig riksdagen böra bevilja föreståndare och ämneslärare med full tjänstgöring vid ovanberörda läroanstalter krigstidshjälp med angivet belopp för år 1917.

Extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt lärarpersonalen vid privatläroverken.

Beträffande tillfällig löneförbättring åter för år 1918 till sagda lärarpersonal anvisade riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts framställning på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av 275,000 kronor såsom bidrag till beredande under år 1918 av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier att utgå enligt följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde befinnas erforderliga:

1) Delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen tillkommer den, som under år 1918 eller någon del av nämnda år är anställd i egenskap av föreståndare, ämneslärare med full tjänstgöring, timplärare eller övningslärare vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjuter understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk.

2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår med följande belopp utöver föreskriven minimiavlöning eller, där föreskrift om minimiavlöning saknas, utöver den avlöning, som för motsvarande tjänstgöring i medeltal utgått under åren 1913—1915:

a) till föreståndare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 300 kronor för år;

b) till ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 300 kronor för år;

c) till manlig timplärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 12 kronor för veckotimme, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlitande i större omfattning av manliga lärarkrafter;

d) till manlig timplärare vid högre flickskola med 10 kronor för veckotimme;

e) till kvinnlig timplärare vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 10 kronor för veckotimme;

f) till övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 10 kronor för veckotimme;

dock att för de under c)—f) omnämnda grupper av lärare tillfällig

löneförbättring icke må utgå till den, som samtidigt från annan tjänst åtnjuter tillfällig löneförbättring av statsmedel, uppgående till minst 300 kronor, samt att den befattningshavare, som från annan tjänst erhåller sådan löneförbättring till lägre belopp än 300 kronor, må för tjänstgöring vid skola av här förevarande art uppbära tillfällig löneförbättring allenast till så stort belopp, att den sammanlagda löneförbättringen uppgår till högst 300 kronor för år.

3) Till ifrågavarande tillfälliga löneförbättring bidrager staten med två tredjedelar av det för varje fall bestämda beloppet, under villkor att den återstående tredjedelen tillskjutes av kommun eller enskilda donatorer eller utgår av medel, som eljest stå till vederbörande läroanstalts förfogande.

De av riksdagen antagna bestämmelserna överensstämde med Kungl. Maj:ts förslag utom i vad angår de för vissa fall meddelade föreskrifterna rörande de under c)—f) upptagna grupperna av lärare. Genom den av riksdagen åt dessa bestämmelser givna ändrade lydelsen ansåg sig riksdagen kunna begränsa det av Kungl. Maj:t begärda anslaget till det av riksdagen anvisade beloppet, 275,000 kronor.

Den 23 november 1917 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (nr 857) rörande statsbidrag till beredande av ifrågavarande tillfälliga löneförbättring. Denna kungörelse innehöll de av riksdagen fastställda grunderna för löneförbättringens utgående med en oväsentlig omformulering, innebärande, att de särskilda inskränkningarna i fråga om den, som för annan tjänst uppbär tillfällig löneförbättring av statsmedel, gälla för samtliga lärarkategorierna. Tillika upptogos i denna kungörelse de närmare föreskrifter, som för tillämpning av nämnda grunder befunnos erforderliga. Dessa föreskrifter, innefattade i punkterna 4—8, 10 och 11 av kungörelsen äro så lydande:

4. Den tillfälliga löneförbättringen fördelas på vår- och höstterminen i förhållande till det antal läsveckor, som faller på den ena och den andra terminen.

5. Föreståndare samt ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, som tjänstgjort kortare tid än en termin, erhåller tillfällig löneförbättring i förhållande till den del av terminen, under vilken han tjänstgjort, dock med iakttagande att den, som på grund av sjukdom åtnjutit tjänstledighet eller varit hindrad att tjänstgöra på den grund, att tjänstgöringen vid skolan på grund av rådande smittosam sjukdom måst för någon tid inställas, icke för denna tid skall vidkännas avdrag å beloppet av honom eljest tillkommande löneförbättring, samt att annan tillfällig, av vederbörligen styrkt förfall förorsakad frånvaro från undervisningen, icke överstigande sammanlagt åtta dagar av den tid, utbetalningen avser, icke föranleder avdrag å det vederbörande eljest tillkommande belopp.

6. Med full tjänstgöring förstås i fråga om kvinnlig ämneslärare en tjänst-

göring till ungefärligen den omfattning, som åligger ämneslärarinna vid allmänt läroverk. Vad beträffar manlig ämneslärare skola i fråga om tjänstgöringens omfattning gälla i tillämpliga delar läroverksstadgans motsvarande bestämmelser om ämneslärares undervisningsskyldighet.

7. Till timlärare och övningslärare utgår den tillfälliga löneförbättringen i förhållande till den fullgjorda tjänstgöringen.

8. Tillfällig löneförbättring beräknas allenast för tjänstgöring, fullgjord i klasserna över de förberedande, dock att kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring må kunna fullgöra intill en tredjedel därav i de förberedande klasserna eller i övningsämnen.

10. Den tillfälliga löneförbättringen utbetalas vid de tidpunkter, som i nådiga cirkulären den 28 april 1916 angående statsunderstöd till privatläroverk äro fastställda för utbetalning av de särskilda bidragen till löne- och ålderstillägg åt lärarinnorna.

11. För rekvisition och utbetalning av den tillfälliga löneförbättringen skola i övrigt i tillämpliga delar gälla de föreskrifter, som i förberörda cirkulär den 28 april 1916 äro givna beträffande nämnda bidrag till löne- och ålderstillägg åt lärarinnorna.

I skrivelse den 31 augusti 1917 anhöll läroverksöverstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att såsom bidrag för beredande jämväl under år 1919 av tillfällig löneförbättring åt ifrågavarande lärarpersonal på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av 275,000 kronor.

Då jag den 14 januari 1918 inför Kungl. Maj:t föredrog de ärenden, som tillhörde regleringen av riksstatens åttonde huvudtitel för år 1919, berörde jag även frågan om den tillfälliga löneförbättringen åt lärarpersonalen vid privatläroverken. Jag yttrade därvid (punkt 147):

Frågan om en mera definitiv reglering av avlöningsförhållandena för den vid privatläroverken anställda lärarpersonalen är som bekant under utredning. Enligt vad jag inhämtat, har lärarlönenämnden, som haft denna utredning om hand, för avsikt att inom kort avlämna sitt betänkande i ämnet. Att frågan kan bliva föremål för framställning till 1918 års riksdag är emellertid uteslutet.

Vid sådant förhållande bör tillfällig löneförbättring för år 1919 beredas denna lärarpersonal.

Beträffande grunderna för denna löneförbättring är jag ej nu beredd att framlägga ett i alla detaljer utarbetat förslag. De böra dock avpassas så, att de lämna vederbörande en väsentlig förhöjning av löneförbättringen för år 1919, jämförd med den, som utgår för år 1918. Efter ett preliminärt överslag skulle för ändamålet erfordras ett belopp av omkring 600,000 kronor. Definitivt förslag om detta anslags beviljande jämte grunder för den tillfälliga löneförbättringens utgående anbåller jag få framlägga så snart ske kan under riksdagens lopp. Nu inskränker jag mig till hemställan, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående anslag för beredande av tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken, beräkna för berörda ändamål på extra stat för år 1919 såsom förslagsanslag ett belopp av 600,000 kronor.

Vid förnyad annälan den 1 februari 1918 av ifrågavarande ärende (proposition nr 73) anförde jag, bland annat, följande:

Det torde vara obehöfligt att här vidlyftigt angiva de skäl, på vilka jag grundar min övertygelse om nödvändigheten av att ett kraftigt ingripande sker till förbättrande av ifrågakarande lärarpersonals avlöningsvillkor, ett ingripande som nu, i avbidan på förestående definitiv lönerreglering, endast kan avse en tillfällig anordning. Dessa skäl äro väsentligen desamma, som lägo till grund för Kungl. Maj:ts berörda proposition till 1917 års riksdag, numera i hög grad förstärkta genom det ökade ekonomiska tryck, som för en var är nogsam bekant.

I fråga om det sätt, varpå man nu skall komma de enskilda läroanstalternas lärarpersonal till hjälp i dess svårigheter, föreligga i de gjorda framställningarna — om jag liksom läroverksöverstyrelsen lämnar yrkande om krigstidshjälp för år 1919 åsido — två förslag, avsedda att framläggas för 1918 års riksdag: krigstidshjälp för år 1918 och tillfällig löneförbättring för år 1919. Jag vill nämna, att frågan om krigstidshjälp åt en viss kategori av lärarpersonalen även i annat sammanhang berörts, ity att centralstyrelsen för svenska skolkösklärarinnornas förening i underdånig ansökning anhållit om beredande av ett krigstidstillägg under såväl år 1918 som år 1919 åt lärarinnor i huslig ekonomi vid statsunderstödda läroanstalter.

Privatläroverkens lärarpersonal, som ej kunde bliva delaktig av det krigstidstillägg och den krigstidshjälp, som för år 1917 tilldelades befattningshavare i statens tjänst, ansågs emellertid ej böra lämnas alldeles utan bistånd för sagda år. Förden skull gav riksdagen, jämte det att sagda lärarpersonal erhöi tillfällig löneförbättring för år 1918, densamma i särskild ordning krigstidshjälp för år 1917. Lärarpersonalen vid de allmänna läroverken med flera statens undervisningsanstalter erhöi krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1917 och lärar för år 1918 komma i åtnjutande därav jämte tillfällig löneförbättring. Detta synes mig dock ej böra för de enskilda läroverkens lärarpersonal medföra befogade anspråk på att för år 1918, utöver tillfällig löneförbättring, erhålla krigstidshjälp. Trots all pliktig omvårdnad från statens sida om det enskilda skolväsendet, torde det dock under nuvarande förhållanden ej äga att uppställa krav på samma förmåner som statens egna läroanstalter. Jag tillåter mig erinra om att gjord framställning om krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918 vid kommunala mellanskolor — utöver för sagda år beviljad tillfällig löneförbättring — av Kungl. Maj:t lämnats utan bifall och att krigstidshjälp för år 1918 till lärarpersonalen vid de såsom kommunala inrättningar behandlade folkskolorna och högre folkskolorna ävensom vid de med privatläroverken i nu förevarande avseende fullt jämförliga folkhögskolorna, vilken personal för år 1918 åtnjuter tillfällig löneförbättring, icke av Kungl. Maj:t ifrågasatts.

Den tillfälliga löneförbättringen för år 1918 till lärarpersonalen vid de allmänna läroverken och andra statens läroanstalter var avsedd att utgöra en verklig, av gällande lönerreglerings otillfredsställande beskaffenhet påkallad *löneförhöjning*, som avsåg att bringa dessa lärargrupper i någorlunda samma lönenivå som övriga statstjänare. I enlighet därmed lärar ock denna personal, som sagt, oavsett den tillfälliga löneförbättringen, bliva delaktig av krigstidstillägg och krigstidshjälp för befattningshavare i statens tjänst under år 1918. Vad åter den tillfälliga löneförbättringen vid de enskilda läroanstalterna angår, torde det ej saknas fog för att antaga, att med densamma avsetts ej blott en löneförhöjning utan även i sin mån en av krigstidsförhållandena betingad hjälp till lärarpersonalen.

Då jag sålunda av dessa skäl funnit mig hindrad att understödja begäran om krigstidshjälp, vill jag däremot förorda den andra ifrågasatta utvägen, nämligen en tillfällig löneförbättring för år 1919. Denna bör därvid göras så pass mycket större

än den för år 1918 gällande, att ifrågavarande personal härigenom i möjligaste mån hålles skadeslös för uppskovet med den definitiva löneregleringen. Jag anser mig därför böra förorda en fördubbling av motsvarande belopp för år 1918. Enligt vad jag inbämtat, kommer därvid vederbörande lärarpersonals avlöningsmedel under år 1919 endast för vissa undantagsfall och endast med mycket obetydligt belopp att överskrida vad lärarlönenämndens förväntade förslag i varje särskilt fall innebär. Den omständigheten, att under nu rådande exceptionella förhållanden den tillfälliga löneförbättringen skulle komma att för vissa grupper av lärarpersonalen höja avlöningsförmånerna utöver lärarlönenämndens förslag till lönereglering, synes mig icke vara ägnad att vålla betänkligheter, då lärarlönenämndens förslag bygger på en före världskrigets utbrott gällande prisnivå.

Med bibehållande i övrigt av samma bestämmelser, som av riksdagen fastställts beträffande den tillfälliga löneförbättringen för år 1918 till de särskilda kategorierna av lärarpersonalen, skulle alltså föreståndare, manlig eller kvinnlig, samt ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring till belopp av 600 kronor för år. Manlig timlärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium skulle erhålla 24 kronor för veckotimme, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlitande i större omfattning av manliga lärarkrafter. För manlig timlärare vid högre flickskola samt för kvinnlig timlärare ävensom för övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola och enskilt lärarinneseminarium skulle den tillfälliga löneförbättringen utgöra 20 kronor för veckotimme. De i de kungjorda bestämmelserna rörande 1918 års tillfälliga löneförbättring förekommande inskränkningarna rörande sådan förbättring för den, som samtidigt från annan tjänst åtnjuter tillfällig löneförbättring av statsmedel, torde böra bibehållas med den förändring, som påkallas dels av de av mig föreslagna förhöjningarna av vederbörande belopp, dels ock av den omständigheten, att flertalet stats- och kommunalt anställda lärargrupper senare under riksdagens lopp torde komma att föreslås till erhållande av en definitiv lönereglering, vilken lärer böra utesluta delaktighet i här ifrågasatta tillfälliga löneförbättring. Likasom under år 1918 torde staten böra till den tillfälliga löneförbättringen under år 1919 bidra med två tredjedelar av det för varje fall bestämda beloppet, under villkor att den återstående tredjedelen tillskjutes av kommun eller enskilda donatorer eller utgår av medel, som eljest stå till vederbörande läroanstalts förfogande.

Den i enlighet med min tillstyrkan av Kungl. Maj:t gjorda framställningen till 1918 års riksdag blev jämväl av riksdagen bifallen.

Enligt riksdagens beslut komma alltså lönetilläggen till ifrågavarande lärarpersonal att för år 1919 utgå med dubbelt så höga belopp emot vad för år 1918 beviljats. Såsom ock riksdagen uttryckligen angiver, är det den alltmer förvärrade dyrtiden, som föranlett en sådan höjning av ifrågavarande tillägg. Denna dyrtid har emellertid, såsom noggsamt torde vara känt, med oanad hastighet stegrats, och förhållandena under senare hälften av år 1918 hava visat sig vara sådana, som man näppeligen torde hava

kunnat förutse, då fråga förelåg om tillfällig löneförbättring för privatläroverkens lärarpersonal för år 1918. I en till Kungl. Maj:t från läroverksöverstyrelsen inkommen framställning av den 23 oktober 1918 har också yrkats på ökat bidrag från statens sida till ekonomisk hjälp åt ifrågakvarande lärare redan innevarande år.

Överstyrelsen anför i sagda framställning följande:

Det är allmänt bekant, att särskilt under år 1918 prisen på livsmedel och allmänna nödvändighetsvaror stigit på ett sätt, som man knappast kunnat förutse. Långt i förväg beräknade löne- och dyrtidstillägg, som i regeln redan från början varit ganska knappt tillräckliga, hava därför under året visat sig alltmer otillräckliga, och flertalet löntagare, både i allmän och enskild tjänst, hava härigenom räkat i en allt bekymmersammare ställning. Det har under sådana förhållanden syntes Kungl. Maj:t nödvändigt att söka bereda stats tjänarna en förhöjning av de krigstidstillägg, som för innevarande år beviljats, och har för detta ändamål en urtima riksdag inkallats.

Läroverksöverstyrelsen tillåter sig framhålla angelägenheten därav, att så vitt möjligt av ovannämnda skäl även någon ytterligare hjälp måtte beredas lärarpersonalen vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna. Genom nådiga kungörelsen den 23 november 1917 angående statsbidrag till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1918 åt vissa lärare vid enskilda läroanstalter, ha för innevarande år åt lärare och lärarinnor med full tjänstgöring vid dessa läroanstalter beviljats lönetillägg med 300 kronor för år, och åt timlärare ett däremot svarande tillägg till timarvodet. Till ifrågakvarande tillfälliga löneförbättring bidrager staten med två tredjedelar av det för varje fall bestämda beloppet, under villkor att den återstående tredjedelen tillskjutes av kommun eller enskilda donatorer eller utgår av medel, som eljest stå till vederbörande läroanstalts förfogande. För år 1919 har innevarande års riksdag höjt nämnda lönetillägg till dubbla beloppet eller till 600 kronor. Det är otvivelaktigt, att ett ytterligare lönetillskott för innevarande år är i hög grad av behovet påkallat, då helt visst många av de enskilda läroanstalternas personal genom de senaste månadernas starka prisstegringar bragts i ett verkligt nödläge. Läroanstalterna själva torde endast undantagsvis kunna träda emellan, då deras ekonomi under kristidens verkningar i regeln torde ha blivit särdeles svag. Från kommunernas sida torde för innevarande år någon ytterligare hjälp ej vara att vänta. Den enda utväg, som står öppen, synes under sådana förhållanden vara, att staten lämnar ett ytterligare lönetillägg för senare hälften av innevarande år.

För att bringa någon mera verksam hjälp synes ett sådant lönetillägg ej böra sättas lägre än till 200 kronor för lärare (lärarinna) med full tjänstgöring. Detta skulle motsvara de två tredjedelar, med vilka staten bidrager till den förut beslutade tillfälliga löneförbättringen för innevarande år. I de fall, då denna löneförbättring utgår med belopp för veckotimme, torde nu ifrågasatt extra tillägg böra bestämmas till två tredjedelar av det belopp, varmed den tillfälliga löneförbättringen i varje fall bestämts skola utgå. För det extra tillägget synes jämväl böra sättas ett maximum av 200 kronor, och synes detta tillägg i övrigt böra utgå efter samma grunder, som bestämts för den tillfälliga löneförbättringen i förenämnda nådiga kungörelse den 23 november 1917. Ett på sådant sätt bestämt extra lönetillägg skulle kräva ett belopp, motsvarande det statsbidrag, som beviljats till den tillfälliga löneförbättringen vid de enskilda läroanstalterna under år 1918, eller 275,000 kronor.

På grund av vad sålunda blivit anfört får överstyrelsen i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå instundande urtima riksdag

att för beredande åt lärarpersonalen vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna av ett extra lönetillägg under senare hälften av år 1918, att utgå efter ovan angivna grunder, anvisa på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 275,000 kronor.

I en den 24 oktober 1918 dagtecknad underdånig skrift har sedermera centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen gjort framställning om beredande av krigstidshjälp för år 1918 åt nu ifrågakvarande lärarpersonal.

Departement-
schefen.

Jag finner alla skäl tala för ett verksammare biträde från statens sida till avhjälpande av det brydsamma läge, vari de redan förut krent avlönade lärarna vid privatläroverken befinna sig. Jag tillåter mig att åberopa och instämma i vad statsrådet och chefen för finansdepartementet denna dag anfört i fråga om extra krigstidstillägg under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst. Enahanda skäl, som här anförts för ett ökat krigstidstillägg under senare delen av år 1918 för statens befattningshavare, kunna jämväl andragas till förmån för ett tillägg till den tillfälliga löneförbättring, som för innevarande år beviljats privatläroverkens lärarpersonal. Uppenbart torde jämväl vara, att samma omständigheter, som tala till förmån för ytterligare bistånd från statens sida under år 1918 åt lärarpersonalen vid privatläroverken, i lika hög grad äga tillämpning i fråga om andra inom enskild eller kommunal tjänst verkande lärarkategorier, för vilka genom beslut av 1917 års riksdag tillfällig löneförbättring blivit för år 1918 beviljad. Jag tänker härvid på lärarpersonalerna vid kommunala mellanskolor, vissa småskoleseminarier, folk- och småskolor, högre folkskolor och folkhögskolor.

Detta tillägg — vilket synes mig till undvikande av missförstånd böra benämnas extra krigstidstillägg — synes böra för senare halvåret av 1918 utgå till en var befattningshavare med ett belopp, motsvarande hälften av vad utav riksdagen redan beviljats motsvarande tjänstinnehavare i tillfällig löneförbättring för hela år 1918, dock med undantag beträffande lärarpersonalen vid folkhögskolorna, till vilken det extra krigstidstillägget lämpligen torde kunna beräknas efter andra grunder. I de av riksdagen i övrigt godtagna grunderna synes någon annan ändring icke böra vidtagas än beträffande sättet för gäldande av kostnaderna för det extra krigstidstillägget. Till denna fråga skall jag senare återkomma.

Med tillämpning av de utav mig nu förordade grunder för det extra krigstidstillägget skulle alltså föreståndare, manlig eller kvinnlig, samt ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, komma i åtnjutande av extra krigstidstillägg till belopp av 150 kronor för senare

halvåret av 1918. Manlig timlärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium skulle för sagda tid erhålla 6 kronor för veckotimme, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlitande i större omfattning av manliga lärarkrafter. För manlig timlärare vid högre flickskola samt för kvinnlig timlärare ävensom för övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola och enskilt lärarinneseminarium skulle det extra krigstidstillägget utgöra 5 kronor för veckotimme. De i de kungjorda bestämmelserna rörande 1918 års tillfälliga löneförbättring förekommande inskränkningarna rörande sådan förbättring för den, som samtidigt från annan tjänst åtnjuter tillfällig löneförbättring av statsmedel, torde få äga motsvarande tillämpning å det nu ifrågasatta extra krigstidstillägget.

Till den tillfälliga löneförbättringen bidrager staten med två tredjedelar av det för varje fall bestämda beloppet, under villkor att den återstående tredjedelen tillskjutes av kommun eller enskilda donatorer eller utgår av medel, som eljest stå till vederbörande läroanstalts förfogande. En motsvarande fördelning beträffande det extra krigstidstillägget synes mig av praktiska skäl icke kunna ifrågasättas, i det att kommunernas inkomst- och utgiftsstaten för år 1918 för länge sedan äro fastställda, utan att medel för ändamålet kunnat beräknas. Hela detta tillägg torde fördenskull böra utgå av statsmedel.

Vid beräkning av kostnaderna för den tillfälliga löneförbättringen för år 1918 lades till grund en av läroverksöverstyrelsen verkställd utredning rörande storleken av lärarpersonalen i dess helhet vid privatläroverken samt beträffande omfattningen av denna personals tjänstgöring. För ändamålet anvisade riksdagen ett förslagsanslag av 275,000 kronor, avsett att täcka två tredjedelar av kostnaderna för den tillfälliga löneförbättringen, under villkor att den återstående tredjedelen tillskötes av kommun, enskilda donatorer eller vederbörande läroanstalter. Då det nu ifrågasatta extra krigstidstillägget är avsett att helt utgå av statsmedel och med halva beloppet av den tillfälliga löneförbättringen, torde följaktligen kostnaderna för det extra krigstidstillägget kunna beräknas till tre fjärdedelar av det redan anvisade anslaget till nämnda löneförbättring eller således till 206,250 kronor. Denna summa synes emellertid böra avrundas uppåt till 210,000 kronor, vilket belopp torde såsom förslagsanslag böra uppföras på extra tilläggsstat för år 1918.

Under återopande av vad jag nu anført får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels för beredande under tiden från och med den 1 juli till och med den 31 december 1918 av extra krigstidstillägg åt sådana befattningshavare, som avses i Kungl. Maj:ts kungörelse den 23 november 1917 (Svensk författningssamling nr 857) angående statsbidrag till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1918 åt vissa lärare vid enskilda läroanstalter, å *extra tilläggsstat* för år 1918 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 210,000 kronor;

dels förklara, att det extra krigstidstillägget skall i sin helhet gäldas av statsmedel samt utgå enligt följande grunder:

1) Delaktighet i det extra krigstidstillägget tillkommer den, som under senare hälften av år 1918 eller någon del av nämnda tid är anställd i egenskap av föreståndare, ämneslärare med full tjänstgöring, timplärare eller övningslärare vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjuter understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk.

2) Det extra krigstidstillägget utgår med följande belopp utöver tillfällig löneförbättring och föreskriven minimiavlöning eller, där föreskrift om minimiavlöning saknas, den avlöning, som för motsvarande tjänstgöring i medeltal utgått under åren 1913—1915:

a) till föreståndare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 150 kronor;

b) till ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 150 kronor;

c) till manlig timplärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 6 kronor för veckotimme, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det

antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlitande i större omfattning av manliga lärarkrafter;

d) till manlig timlärare vid högre flickskola med 5 kronor för veckotimme;

e) till kvinnlig timlärare vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 5 kronor för veckotimme;

f) till övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 5 kronor för veckotimme.

3) Extra krigstidstillägg må icke utgå till befattningshavare, som samtidigt från annan tjänst åtnjuter extra krigstidstillägg av statsmedel, uppgående till minst 150 kronor. Ej heller må befattningshavare, som från annan tjänst erhåller sådant krigstidstillägg till lägre belopp än 150 kronor, för tjänstgöring vid skola av här förevarande art uppbära extra krigstidstillägg till högre belopp än att det sammanlagda tillägget uppgår till högst 150 kronor;

dels ock besluta, att i fråga om det extra krigstidstillägget skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad angående den tillfälliga löneförbättringen finnes stadgat i oförmälda kungörelse den 23 november 1917.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, i nåder bifalla; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.
